

Adroddiad i'r	Pwyllgor Craffu Cymunedau
Dyddiad y Cyfarfod:	9 Medi, 2021
Aelod Arweiniol / Swyddog:	Y Cynghorydd Tony Thomas, Aelod Arweiniol Tai a Chymunedau / Tony Ward, Pennaeth Priffyrdd a Gwasanaethau Amgylcheddol ac Emlyn Jones, Pennaeth Gwasanaethau Cynllunio, Gwarchod y Cyhoedd a Chefn Gwlad
Awdur yr Adroddiad:	Tony Ward / Joel Walley (Swyddog Ecoleg)
Teitl	Prosiect Dolydd Blodau Gwyllt

1. Am beth mae'r adroddiad yn sôn?

- 1.1. Mae'r adroddiad hwn yn rhoi diweddariad ar y Prosiect Dolydd Blodau Gwyllt sy'n brosiect ar y cyd rhwng Priffyrdd a Gwasanaethau Amgylcheddol a Gwasanaethau Cynllunio, Gwarchod Y Cyhoedd a Chefn Gwlad.

2. Beth yw'r rheswm dros lunio'r adroddiad hwn?

- 2.1. I ddiweddarau Aelodau ar gynnydd gyda'r prosiect ac i alluogi Aelodau i gyflawni eu swyddogaeth craffu.
- 2.2. I dderbyn cefnogaeth barhaus y Pwyllgor ar gyfer y prosiect pwysig hwn sydd wedi bod yn ddarostyngedig i wrthwynebiad o fewn rhai cymunedau. Yn benodol, mae'r Cyngor wedi derbyn heriau am ba mor briodol yw ardaloedd trefol/preswyl fel lleoliadau ar gyfer Dolydd Blodau Gwyllt, gan gynnwys deiseb a gyflwynwyd i'r Cyngor ar 6 Gorffennaf 2021 ar ran preswylwyr Ffordd Nant yn Rhuddlan.

3. Beth yw'r Argymhellion?

Fod y Pwyllgor yn:

- 3.1. cadarnhau ei gefnogaeth i'r egwyddor fod ardaloedd trefol/preswyl yn gallu bod yn llefydd priodol ar gyfer dolydd blodau gwyllt.

- 3.2. cefnogi'r cynigion ar gyfer gwell ymrwymiad a chyhoeddusrwydd y mae swyddogion yn ei gynnig ar gyfer y prosiect.
- 3.3. cadarnhau ei fod wedi darllen, deall ac ystyried yr Asesiad o'r Effaith ar Les (Atodiad 1) fel rhan o'i ystyriaethau.

4. Manylion yr Adroddiad

- 4.1. Fel Awdurdod Lleol, mae gennym ddyletswydd statudol i wella bioamrywiaeth ac i hyrwyddo cadernid ein systemau eco o dan Ddeddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016. Mae'r Cyngor hefyd wedi datgan Argyfwng Newid Hinsawdd ac Ecolegol ym mis Gorffennaf 2019 ac wedi mabwysiadu Strategaeth ar Newid Hinsawdd a Newid Ecolegol yn Chwefror 2021 yn cynnwys nod 2030 i fod yn Gyngor Ecolegol Gadarnhaol. O fewn y cyd-destun hwn mae Priffyrdd a Gwasanaethau Amgylcheddol a Gwasanaethau Cynllunio, Gwarchod y Cyhoedd a Chefn Gwlad wedi cymryd camau i wella bioamrywiaeth drwy annog dolydd blodau gwyllt i sefydlu mewn safleoedd addas ar draws y sir.
- 4.2. Fe asesodd swyddogion y safleoedd dan reolaeth Y Gwasanaethau Stryd am botensial cynefin blodau gwyllt, a dewiswyd 21 safleoedd ar gyfer y cynllun peilot blwyddyn gyntaf (2020). Ychwanegwyd at y rhain yn 2021 a rŵan mae 58 o safleoedd dolydd blodau gwyllt sy'n cyfrannu at wella uchelgeisiau cyfoethogi rhywogaethau. Mae'r safleoedd hyn, ynghyd â'n 11 o warchodfeydd natur ar ochr y ffordd, yn cyfrannu at bron i 50 erw (sydd gyfwerth â 30 o gaeau pêl-droed) o gynefin blodau gwyllt brodorol yn Sir Ddinbych. Mae'r prosiect hwn hefyd yn cyfrannu at statws Cyfeillgar i Wenyn y Cyngor, a gofrestrwyd arno yn 2018, gyda'r nod o gefnogi adferiad gwenyn a pheillwyr eraill. Mae Sir Ddinbych yn cael ei gydnabod yn eang fel Cyngor sy'n arwain y ffordd yng Nghymru o ran y gwaith hwn, ac mae'n rhywbeth y dylai'r Cyngor, a'n cymunedau, fod yn falch iawn ohono.
- 4.3. Mae'r safleoedd hyn yn parhau i gael eu rheoli a ddim yn cael eu gadael i dyfu'n wyllt neu i ordyfu. Mae'r safleoedd yn cael eu gadael heb eu torri rhwng Mawrth ac Awst bob blwyddyn, ar wahân i forder bach sy'n cael ei dorri rownd bod safle bob pythefnos a bydd unrhyw ysbwriel yn cael ei gasglu bryd hynny hefyd. Mae mwy o fanylion ar y drefn cynnal a chadw safonol ar gyfer Safleoedd Dolydd Blodau Gwyllt yn cael ei ddarparu yn Atodiad 2. Mae'r drefn rheoli yn galluogi'r blodau i hadu, ac yn sicrhau fod bywyd gwyllt yn elwa go iawn o'r ddôl. Ar ddiwedd y tymor mae'r holl safle yn cael ei dorri gydag offer arbenigol i dorri'r ddôl, a cheir gwared ar y toriadau. Bydd hynny'n helpu i wneud y pridd yn llai ffrwythlon a chreu'r ddaear isel ei faeth sydd ei angen i

hybu twf ein blodau gwyllt a glaswellt brodorol. Os oes angen byddwn yn plannu blodau gwyllt brodorol sydd wedi tyfu o hadau lleol neu'n hau hadau wedi'u casglu o ddolydd eraill, er mwyn hybu'r amrywiaeth o rywogaethau.

- 4.4. Mae pob safle'n wahanol ond fel arfer mae ganddynt amrywiaeth o laswellt a blodau gwyllt brodorol. Rhywogaethau lluosflwydd brodorol yw'r rhan helaeth o'r blodau gwyllt yn ein dolydd sy'n golygu eu bod yn blodeuo eto bob blwyddyn. Mae gan ddolydd blodau gwyllt dymor blodeuo hir, ac mae gwahanol rywogaethau'n blodeuo ar wahanol adegau o'r flwyddyn.
- 4.5. Nid yw dolydd blodau gwyllt yr un fath â dolydd darluniadol Mae dolydd darluniadol yn cynnwys amrywiaeth o blanhigion ac yn aml fe'u gelwir yn 'ddolydd blodau gwyllt'. Fel arfer mae dolydd darluniadol yn cynnwys llawer o rywogaethau anffodorol, a dim glaswellt. Mae gan ddolydd darluniadol llai o fanteision i fioamrywiaeth ac mae angen eu cynnal a'u cadw'n fwy rheolaidd, sy'n waith drud. Yn aml mae ein dolydd blodau gwyllt yn parhau i edrych yn hardd ac mae enghreifftiau yn cael eu darparu yn nhempeld llythyr preswlydd yn Atodiad 3.
- 4.6. Mae nodau'r Prosiect Dolydd Blodau Gwyllt wedi cael eu nodi fel amcanion y cyngor am nifer o flynyddoedd erbyn hyn. Cafodd y prosiect ei gynnwys yn ein Cynllun Cyflawni Dyletswydd Bioamrywiaeth 2016-2019, a gafodd ei drafod ym Mhwyllgor Craffu Partneriaethau (11 Gorffennaf 2019) a'i fabwysiadu gan yr Aelod Arweiniol wedi hynny. Mae'r prosiect hefyd yn ffurfio rhan bwysig o'n strategaeth i gyflawni targedau bioamrywiaeth wedi'u nodi yn ein Cynllun Corfforaethol 2017–22, ac ein huchelgais yw dod yn Gyngor Ecolegol Gadarnhaol erbyn 2030.
- 4.7. Ar dudalen 46 o'n [Strategaeth Newid Hinsawdd ac Ecolegol](#) rydym yn datgan ein bod yn mynd i "*ehangu'r cynllun peilot blodau gwyllt (peidio â thorri yn fwriadol) a gynhaliwyd yn 2020 flwyddyn ar ôl blwyddyn mewn mwy o ardaloedd sy'n eiddo neu'n cael eu rheoli gan y Cyngor h.y. mwy o safleoedd tir y cyhoedd, safleoedd tai cymunedol, safleoedd cartrefi gofal ayb.*" Roedd y strategaeth yn ddarostyngedig i ymgynghoriad cyhoeddus yn ystod Tachwedd a Rhagfyr 2020, a mabwysiadwyd y ddogfen derfynol yn y Cyngor ar 23 Chwefror 2021, trwy bleidlais unfrydol. Yn bwysig iawn ymgynghorwyd ar yr egwyddor o ddatblygu dolydd blodau gwyllt mewn ardaloedd trefol/preswyl yn 2020 a chafodd ei gefnogi'r unfrydol gan yr Aelodau yn Chwefror 2021.
- 4.8. Fel cyd-destun i'w waith, mae'r DU wedi colli 20 rhywogaeth o wenyn ers 1920, gyda 35 rhywogaethau ar hyn o bryd mewn risg o ddiflannu'n llwyr. Mae gwenyn mêl wedi dirywio 23% yng Nghymru rhwng 1985 a 2005, ac ers 1930

mae'r DU wedi colli 97% o'i ddolydd blodau gwyllt. Mae 41% o rywogaethau wedi gweld eu poblogaethau'n dirywio ers 1970, gyda 15% o rywogaethau bellach mewn risg o ddiflannu'n llwyr. Mae gan y Cyngor ddyletswydd i geisio achub ein fflora a ffawna brodorol, ac rydym yn benderfynol o adfer cynefinoedd blodau gwyllt a chynyddu niferoedd peillwyr o fewn y Sir. Dyma pam rydym wedi penderfynu gwneud rhai newidiadau gweithredol i'r ffordd yr ydym yn rheoli nifer o safleoedd Gwasanaethau Stryd a oedd yn arfer cael eu torri'n rheolaidd.

- 4.9. Er bod yna gefnogaeth gyffredinol ar gyfer y mwyafrif helaeth o safleoedd ar draws y Sir, rydym wedi derbyn gwrthwynebiad gan rai preswylwyr ynglŷn â nifer fechan o safleoedd, yn seiliedig yn gyffredinol ar 2 ffactor: 1) Mae pobl wedi arfer gweld lawnt wedi'i dorri'n daclus ac mae'n well ganddyn nhw weld hynny; a 2) mae pobl yn gwrthwynebu i'r hyn y maen nhw'n ei weld fel colli rhan o'r dref neu fan amwynder.
- 4.10. I fod yn glir, dydi ffafiaeth esthetig ddim yn ffactor perthnasol yn y broses dewis safle. Mae'n wir fod rhai pobl yn hoffi edrychiad y safleoedd hyn, a bod rhai pobl ddim yn hoff ohonyn nhw. Felly mae angen derbyn na fyddwn ni byth yn derbyn cefnogaeth 100% o breswylwyr i ddatblygu'r holl safleoedd hyn yn ddolydd blodau gwyllt. Fodd bynnag mae'n bwysig cofio nad ydym yn gwneud hyn ar gyfer rhesymau esthetig; rydym yn ei wneud ar gyfer rhesymau amgylcheddol.
- 4.11. Mae'r broblem o golli rhan o'r dref/man amwynder yn achos perthnasol i'w ystyried, ac yn rhywbeth sy'n cael ei gymryd i ystyriaeth pan fydd safleoedd yn cael eu hasesu a'u dewis. Barn y swyddogion yw bod dim yn stopio pobl rhag defnyddio'r 58 safleoedd presennol ar gyfer dibenion hamdden a fyddai wedi cael eu cynnal yn y gorffennol ar y safleoedd hyn.
- 4.12. Ar ôl dim ond blwyddyn o newid rheolaeth yn y safleoedd hyn rydym wedi cofnodi sawl tegeirian brych yn Stryd y Brython, Rhuthun, yn ogystal â phigl a maglys amrywedd mewn dau o'n safleoedd ym Mhrestatyn. Nid oes cofnod o'r maglys amrywedd yng Nghymru ac mae'r pigl yn blanhigyn dan fygythiad sylweddol ac ar restr goch Prydain Fawr ac ond wedi cael ei gofnodi 18 o weithiau yn Sir Ddinbych yn y 116 o flynyddoedd diwethaf. Nid yn unig mae'r enghreifftiau hyn yn arddangos pwysigrwydd y gwaith, maen nhw hefyd yn berthnasol oherwydd yn achos y safleoedd ym Mhrestatyn a grybwyllwyd, maen nhw ar safleoedd lle derbyniwyd cwynion gan breswylwyr nad oedd y safleoedd mewn lleoliadau priodol. Pe baem ni wedi cael gwared ar y

safleoedd hynny oherwydd y cwynion ni fydden ni wedi gweld y canlyniadau pwysig hyn.

4.13. Mae hyn yn arwain at yr achos o ymrwymo a chyfathrebu ynglŷn â safleoedd posib. Mae wedi cael ei awgrymu y gallai'r Cyngor fod wedi gwneud mwy i gyfathrebu lleoliad y safleoedd presennol o fewn y Prosiect Dolydd Blodau Gwyllt cyn eu symud nhw ymlaen, ac mae hynny wedi'i dderbyn i ryw raddau. Gwnaethpwyd Cyngorwyr Sir yn ymwybodol o'r Prosiect Dolydd Blodau Gwyllt, a'r hyn yr oeddem yn bwriadu ei wneud o ran newid y drefn cynnal a chadw mewn lleoliadau addas yn 2020 a 2021. Gan edrych yn arbennig ar gyfathrebiadau 2021, a chyhoeddwyd [erthygl](#) ynglŷn â'r prosiect yn Ebrill 2021 a gafodd ei adrodd yn ôl arno gan bapurau newydd lleol ac anfonwyd e-bost penodol ar 28 Mai 2021 i'r holl Gynghorwyr gyda safleoedd dolydd blodau gwyllt o fewn eu wardiau. Rydym hefyd wedi rhoi'r newyddion diweddaraf i fyny ar ein cyfrifon cyfryngau cymdeithasol yn rheolaidd dros y flwyddyn ddiwethaf, ac mae gennym wybodaeth benodol amdano ar ein [gwefan](#), yn cynnwys [mapiau](#) sy'n dangos lleoliad yr holl safleoedd.

4.14. Fodd bynnag, mae'n cael ei gydnabod bod posibilrwydd y gallem fod wedi gwneud mwy i hyrwyddo'r wybodaeth am y safleoedd penodol cyn iddyn nhw gael eu datblygu, ac mae hynny'n rhywbeth sy'n rhaid i ni fynd i'r afael ag ef wrth symud ymlaen. Ond wedi dweud hynny, mae'r ymateb i'r prosiect wedi bod fwy na dim yn hynod gadarnhaol. Allan o'r safleoedd yr ydym wedi'u dewis hyd yma, dim ond adborth negyddol am ychydig safleoedd yr ydym wedi'i gael, ac mae'r pryderon hynny yn bennaf wedi cael eu datrys drwy drafod pethau gyda'r preswylwyr hynny. Felly mae'n bwysig fod gennym ymateb cymesur i'r pryderon am ymrwymo ac ymgynghori o ystyried yr adnodd enfawr fyddai ei angen ar gyfer prosesau o'r fath. Wrth symud ymlaen, mae ein cynllun ar gyfer cyfathrebu ac ymrwymo ar gyfer y prosiect wedi'i amlinellu yn Atodiad 4.

5. Sut mae'r penderfyniad yn cyfrannu at y Blaenoriaethau Corfforaethol?

5.1. Mae'r prosiect yn ffurfio rhan bwysig o'n strategaeth i gyflawni targedau bioamrywiaeth wedi'u nodi yn ein Cynllun Corfforaethol 2017–22, ac ein huchelgais yw dod yn Gyngor Ecolegol Gadarnhaol erbyn 2030.

6. Faint fydd hyn yn ei gostio a sut y bydd yn effeithio ar wasanaethau eraill?

6.1. Y gwaith i asesu a dewis safleoedd, a hefyd y gwaith ynghlwm â'r trefnau cynnal a chadw diwygiedig, wedi cael ei amsugno o fewn cyllidebau a llwyth gwaith presennol staff. Mae'r angen wedi bod am offer ychwanegol, ond mae hyn wedi cael ei ariannu trwy grantiau Llywodraeth Cymru. Mae Gwasanaeth Cwsmeriaid a Chymunedau yn parhau i gefnogi'r prosiect trwy gyfathrebiadau a'r Tîm Gwe.

7. Beth yw prif gasgliadau'r Asesiad o'r Effaith ar Les?

7.1. Gweler Atodiad 1 am AEL llawn.

8. Pa ymgynghoriadau sydd wedi'u cynnal gyda Chraffu ac eraill?

8.1. Gweler atodiad 6 am fanylion.

9. Datganiad y Prif Swyddog Cyllid

9.1. Fel y nodir yn adran 6 nid oes goblygiadau ariannol uniongyrchol i'r adroddiad hwn gyda'r gwaith yn cael ei amsugno mewn cyllidebau a llwyth gwaith presennol a drwy ddefnyddio grantiau.

10. Pa risgiau sydd ac a oes unrhyw beth y gallwn ei wneud i'w lleihau?

10.1. Mae'r risgiau yn berthnasol yn bennaf i ganfyddiad a beirniadaeth y cyhoedd o'r Cyngor os nad yw preswylwyr yn deall neu gefnogi'r prosiect. Bydd y rhain yn cael eu rheoli trwy weithgareddau ymrwymo a chyfathrebu wedi'u hamlygu ym mharagraff 4.14 ac Atodiad 4.

11. Pŵer i wneud y Penderfyniad

11.1. Gweler atodiad 7 am fanylion.